

To cite this article: Seyitoğulları, M.A. (2024). Enbiya Suresinin Otuzbirinci Ayetinin Fiziki Coğrafya Perspektifinden Analizi. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 8(2), 157-168

Submitted: August 01, 2024

Accepted: September 11, 2024

ENBİYA SURESİNİN OTUZBİRİNCİ AYETİNİN FİZİKİ COĞRAFYA PERSPEKTİFİNDEN ANALİZİ

Mehmet Akif Seyitoğulları¹

ÖZET

Günümüz dünyasında doğa olayları materyalizm, determinizm ya da naturalizm perspektifinden ifade edilmektedir. Diğer bir ifadeyle evrendeki tüm doğa olayları ya sebepler ya doğanın kendisi ya da kendiliğinden meydana gelmiştir argümanı bilimsel çalışmalarda yoğunluktadır. Hâlbuki doğa olaylarının intizamlı, mizanlı ve ahenkli bir şekilde işleyişi göz önündedir ki bilim bunu verilerle, analizlerle ifade etmekte ve kanıtlamaktadır. O halde tüm evrende doğa olaylarının arkasında bir ilim (bilgi), irade (bilinç) ve kudret (güç) eli vardır ki Kur'an bize bunu söylemektedir. Bu bağlamda Litosfer, hidrosfer ve atmosferde çıplak gözle görebildiğimiz ya da bilimsel araç-gereçlerle gözlemleyebildiğimiz hava, su, toprak ve madenler gibi şüursuz doğal unsurların eliyle ortaya çıkan/sonuçlanan tüm eserler ölçülü, intizamlı ve mükemmel faaliyetlerdir. Doğadaki bu işleyişi konu edinen ve bu faaliyetleri adlandıran bilim coğrafyadır. Bu bağlamda madem şüursuz olan doğal unsurlar şüurlu iş yapıyorsa bu işleyişin arkasında bir ilim (bilgi), irade (bilinç) ve kudret (güç) elinin olması zorunludur. Bizzat bilim tarafından keşfedilen gerçekler bize evrenin tesadüfen oluşmadığını söylemektedir. Bu çalışmanın temasını fiziki coğrafyanın ana unsurları olan vadiler/geçitler oluştururken, aynı olaylara/olgulara Kur'an penceresinden bakılarak söz konusu unsurlar üzerinde derinlemesine düşünme ve inceleme amaçlanmıştır. Enbiya suresinin 31. ayeti için Türkçe Kur'an mealleri incelendiğinde ve ilgili ayetin Arapça metnine detaylı bakıldığında; "Subulen" lafzının/kelimesinin geçit, yol ya da vadi anlamında kullanıldığı anlaşılmıştır. Bununla birlikte insanların ilkçağ ve belki de tarih öncesi çağlardan günümüze kadar bu fiziki coğrafya unsurlarından yararlanmaları ve çok

¹ DR, Milli Eğitim Bakanlığı, Mehmet Akif Ersoy Lisesi, Coğrafya, Van
akif198200@gmail.com Orcid: 0000-0003-2982-1155 Cep Tlf: 0541 653 79 23

amaçlı kullanmaları doğal ortam-insan ilişkisinde ne kadar önemli olduklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Enbiya Suresi, Fiziki Coğrafya, Vadi, Geçit.

ANALYSIS OF THE THIRTY-THIRD VERSE OF SURAH AL-ANBIYA FROM THE PERSPECTIVE OF PHYSICAL GEOGRAPHY

ABSTRACT

The materialism of natural phenomena in today's world, from the perspective of determinism or naturalism. Another that all natural phenomena in the universe are either caused by causes or by nature itself or The argument that natural events occurred spontaneously is prevalent in scientific studies. However, the orderly, harmonious and harmonious functioning of natural events is observed. This is in front of us, and science expresses and proves this with data and analysis. Therefore, there is a science (knowledge), a will (consciousness) behind natural phenomena in the entire universe. and the hand of might (power), which is what the Qur'an tells us. In this context In the lithosphere, hydrosphere and atmosphere, we can see the naked eye or we can observe with tools and instruments, such as air, water, soil and minerals. all works created/resulting from the natural elements are measured, orderly and perfect activities. The subject of this functioning in nature and these activities geography is the science that names it. In this context, if unconscious natural elements If it operates consciously, there is a knowledge (knowledge), will (consciousness) and There must necessarily be a hand of might (power). The facts discovered by science itself tell us that the universe that it does not occur While the theme of this study is valleys/passages, which are the main elements of physical geography, it is aimed to think and analyse in depth on these elements by looking at the same events/phenomena from the Qur'anic perspective. When the Turkish Qur'anic translations for the 31st verse of Surah Anbiya are analysed and the Arabic text of the relevant verse is examined in detail, it is understood that the word "Subulen" is used in the sense of passage, road or valley. However, the fact that people have benefited from these physical geography elements and used them for multi-purposes from ancient and perhaps prehistoric times to the present day shows how important they are in the natural environment-human relationship.

Keywords: Qur'an, Surah Anbiya, Physical Geography, Valley, Passage.

GİRİŞ

Litosfer, hidrosfer ve atmosferde çıplak gözle görebildiğimiz ya da bilimsel araç-gereçlerle gözlemleyebildiğimiz hava, su, toprak ve madenler gibi şüursuz doğal unsurların eliyle ortaya çıkan/sonuçlanan tüm eserler ölçülü, intizamlı ve mükemmel faaliyetlerdir. Doğadaki bu işleyişi konu edinen ve bu faaliyetleri adlandıran bilim coğrafyadır. Bu bağlamda madem şüursuz olan doğal unsurlar şüurlu iş yapıyorsa bu işleyişin arkasında bir ilim (bilgi), irade (bilinç) ve kudret (güç) elinin olması zorunludur.

Tarih boyunca litosfer, hidrosfer ve atmosferde ayrı ayrı ve bazen de bunların etkileri sonucu farklı görünümde/boyutlarda ortaya çıkan doğa olayları, kendine özgü özellikleriyle farklı bilim dallarının konusu olmuştur (Selçuk Biricik, 2013). Coğrafya, fiziksel ve kültürel manzara anlayışımızı güçlendiren birden fazla keşif noktasına sahiptir. Bununla beraber sosyal bilimlere, fen bilimleriyle birleştirmekte ve dünyayı anlamak için bir çerçeve sağlayabilmektedir. Coğrafya dört tarihsel gelenek (fiziki coğrafya, beşeri coğrafya, dünya bölgesel coğrafyası ve mekânsal analiz) aracılığıyla dünyayı anlamlandırmamıza yardımcı olmaktadır (Dastrup, 2022). Aynı zamanda çok çeşitli konuları bütünleştiren bir disiplindir. İnsan bilgisinin hemen hemen her alanı mekânsal bir perspektiften incelenebilmektedir (Pidwirny, 2004). Yeryüzündeki sahaları insanın yaşadığı fiziksel ortamlar açısından tanımlamak/yorumlamak ve insan-doğal ortam arasındaki ilişkileri incelemek fiziki coğrafyanın ana amaçlarından biridir (Erinç, 1953; Erol, 1983; İzbirak, 1983). Diğer taraftan Kur'an-ı Kerim ilimlerle ilgili her türlü bilgiyi içeren bir kitaptır. Çeşitli konularda çok açık ve kısa açıklamalarda bulunarak okuyucuyu bu açıklamaları incelemeye ve araştırmaya davet etmektedir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de düşünmenin ve araştırmanın önemi vurgulanmaktadır. Bu perspektif çalışmanın eksenini oluşturmaktadır.

Din, Allah'ın sözlü âyetleri olan vahyini, bilim ise tabii olduğu yasaları bildirmek üzere Allah'ın kâinatta kodladığı sözsüz âyetlerini anlamayı konu edinen alanlardır (Karakuş, 2022). Evren, canlı ve cansız tüm parçalarıyla benzersiz bir denge ve muhteşem bir bütünlük sağlaması açısından değerlidir. İslam öğretilerinde bu yaklaşım, bu dinin temel kaynakları olan Kur'an ve hadislerden öğrenilmektedir (Sharom, 2001). Hiçbir kutsal kitap Kur'an kadar doğadan ve yeryüzünden söz etmemiştir (Jusoff vd. 2011). Cenâb-ı Hak doğa olaylarının araştırılmasını isterken, onların yasalarının incelenip bilim haline gelmesini amaç olarak insanlara

sunmaktadır. Böylelikle bilimsel bilgi ve bu olayların ardındaki gücü görmek gibi iki temel kazanım sağlanmış olacaktır (Temel, 2021).

AMAÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma, ilgili konuya kapsamlı bir genel bakış sunmayı amaçlayan bir literatür taramasıdır. Bu çalışmada literatür analizi içerik analizi yaklaşımı uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Her bilim dalı kendi çalışma alanına uygun olması gereken araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanmaktadır. İçerik analizi tekniği sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılmaktadır. İçerik analizi tekniği, ele alınan konuyla ilgili genel eğilimleri ortaya koymada etkili bir araçtır. Ayrıca, daha sonra yapılacak aynı zamanda bilimsel çalışmalar için bir yol göstericidir. İçerik analizi tekniğinin nitel ve nicel olmak üzere iki türü vardır kullanılabilir. Nitel analizde gerçeğe ulaşabilmek için Nedir? Neden? Nasıl? soru sözlerine cevaplar aranmaktadır. Böylece yüzeysel olarak görünmeyen gizli mesajlar açığa çıkarılmaya çalışılmaktadır (Metin ve Ünal, 2022). Diğer taraftan içerik yaklaşım, araştırmacıların toplanan literatürde yer alan kalıpları, eğilimleri ve temel kavramları tanımlarını sağlar. İçerik analizi, literatürde yer alan bilgilerin sistematik bir şekilde tanımlanmasında avantajları olan bir yöntemdir (Farhan, 2023). Bu çalışmanın örneklem grubunu fiziki coğrafyanın ana unsurları olan vadiler/geçitler oluştururken, aynı olay/olgulara Kur'an penceresinden bakılarak söz konusu unsurlar üzerinde derinlemesine düşünme ve inceleme amaçlanmaktadır.

BULGULAR

Fiziki coğrafya, Dünya yüzeyi ve atmosferine ilişkin bilimsel anlayışı ilerletmek ve bu bilgiyi gezegenin ve insanların daha büyük yararına uygulamak için insanlar tarafından yürütülen, fikir ve gözlemlerin entegrasyonu ve sentezinden oluşan bir süreçtir. Dolayısıyla fiziki coğrafya önemlidir; yani fiziki coğrafya insanlar için fark oluşturmakta ve çevresel karar alma süreçlerine çeşitli ölçeklerde katkı sağlamaktadır. Diğer taraftan fiziki coğrafya, insanlar tarafından yürütülen, fikir ve gözlemlerin bütünleştirilmesi ve sentezlenmesi sürecidir (Harden vd. 2020). Bu bağlamda Kur'an'ın "*akledin, , düşünün, araştırın, tefekkür edin*" vb. anlayışını fiziki coğrafya perspektifinden analiz etmek, yeryüzü şekillerini inceleyen Kur'an penceresinden bakmalarını sağlayarak bakış açılarını değiştirmek

bu çalışmada temel hedefdir. Günümüz dünyasında doğa olayları materyalizm, determinizm ya da natüralizm perspektifinden ifade edilmektedir. Diğer bir ifadeyle evrendeki tüm doğa olayları ya sebepler ya doğanın kendisi ya da kendiliğinden meydana gelmiştir argümanı bilimsel çalışmalarda yoğunluktadır. Hâlbuki doğa olaylarının intizamı ve düzenli bir şekilde işleyişi göz önündedir ki bilim bunu verilerle, kanıtlarla ifade etmektedir. O halde tüm evrende özellikle çalışmanın konusu olan fiziki coğrafya unsurlarının arkasında bir ilim (bilgi), irade (bilinç) ve kudret (güç) eli vardır ki Kur'an bize bunu söylemektedir.

Kur'an Terminolojisi

Kur'an-ı Kerim tevhid inancını hemen hemen her surede dile getirerek yüzyıllar sonra anlaşılacak olan doğa/doğa kanunlarının! incelenmesine başvurmaktadır (Shah, 2023). Mucize olan ve her asrın insanına hitap eden Kur'an'da, modern bilimlerin alanına giren ayetler mevcuttur. Çalışma, Kur'an ve bilim perspektifinden fiziki coğrafyanın ana unsurlarından olan vadilere/geçitlere atıfta bulunan ayet/ayetler değerlendirilmiştir.

Diyanet İşleri Türkçe Meali (Yeni):

"Onları sarsmasın diye yere de sabit dağlar yerleştirdik ve (varacakları yere) yol bulabilsinler diye ondan geçitler, yollar meydana getirdik" (Enbiya Suresi-31. Ayet).

Enbiya suresinin 31. ayeti için yukarıda bir örneği verilen elliden fazla Türkçe Kur'an meali incelendiğinde ve ilgili ayetin Arapça metnine detaylı bakıldığında; "Subulen" lafzının/kelimesinin geçit/yol/vadi anlamında kullanıldığı anlaşılmıştır. Diğer taraftan Türk Dil Kurumun sözlüğüne bakıldığında "Geçit" kelimesinin iki dağ arasında dar ve uzun yol anlamına geldiği; "Vadi" kelimesinin ise iki dağ arasındaki çukurca arazi veya geçit anlamına geldiği görülmektedir. Bununla birlikte *Encyclopedia of Geomorphology* sözlüğüne göre vadilerin çeşitli boyutları olmakla beraber oluk, dağ geçidi, çukur, geçit, kanyon gibi çok sayıda adı da vardır (Şekil 1). Ayrıca *Encyclopedia of Britannica* ansiklopedisine göre de benzer görünüme sahip çok dar, derin vadilere geçit denir. Bu durumda geçit ile vadi kelimelerinin aynı anlama geldiğini söylemek mümkündür.



Şekil 1. ABD-Utah Zion Kanyonu (URL, 6; 2023).

Neticede vadiler morfolojik bir birim iken; vadiler arasındaki geçitler ise insanlar tarafından isimlendirilen ve farklı bölgeleri birbirine bağlayan doğal yol olarak ortaya çıkmıştır.

Ayrıca dağların inişli çıkışlı olması, büyük ve küçük boyutlarda yaratılmış olması ve aralarında bir bölgeden diğerine geçişi sağlayan geçitlerin/vadilerin bulunması, uzay boşluğunda dönmekte olan yer yuvarlağının hareketini adeta bir balans unsuru gibi dengelemektedir (Bozkurt, 2012).

Dağ Geçitlerin/Vadilerin Önemli Rolü ve Faydaları

İnsanlar ilkçağ ve belki de tarih öncesi çağlardan bu yana, karayolu ulaşımını kolaylaştıran vadiler, havzalar, çukurlar, oluklar, dağ geçitleri ve boğaz gibi yeryüzü şekillerini tercih etmişlerdir. Söz konusu bu yerler ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetler açısından oldukça elverişlidir. Dolayısıyla bu tür yerlerde kurulan yerleşimler daha hızlı gelişmiştir (Doğanay ve Koca, 1998).

Vadiler, tüm yüzeyi boyunca tek yönde eğimli bir çöküntü ve genişliğinden daha uzun olma eğilimindedir (Von Engel, 1942'den aktaran Goudie, 2004). Bir

akarsu vadisinde sürekli eğime sahip olmak en belirgin özelliğidir ve onu benzer başka dar ve uzun çukur yer şekillerinden ayırt eder. Yeryüzünde buzul vadileri, çöküntü vadileri de var olmakla birlikte (Erol, 1985) akarsular yer şekillerinin oluşturulmasında dış etmenlerin en geniş alana yayılmış olanıdır (Hoşgören, 2015). Diğer taraftan akarsu vadileri/vadi tabanları bazen insanların yerleşim alanı ve tarım sahası olarak da ön plana çıkmaktadır. Suyun varlığı ve vadilerin korunaklı yapısı, insanların temel ihtiyaçları olan su temini ve güvenliğinin sağlanmasına imkân tanımaktadır. Antik çağlardan bu yana birçok nehir vadisi ve çevresinde önemli uygarlıklar ve yerleşim yerleri kurulmuştur (Ertürk ve Gökdemir, 2018). Vadiler türlerine göre değişiklik gösterse de kanyonlar ve çentik vadiler genellikle çevrelerine göre izole edilmiş ve korunan bir ortam sağlarlar. Bu nedenle insanlar bazen doğal ve beşeri tehlikelerle karşı kendilerini korumak için yerleşim yeri olarak vadileri seçmişlerdir. Türkiye’de Ihlara Vadisi bunun en güzel örneklerinden birini oluşturmaktadır (Ertürk ve Gökdemir, 2018). (Şekil 2).



Şekil 2. Aksaray-Güzelyurt'ta bulunan ve Tarihi kaynaklardaki adı Peristemma olan Ihlara Vadisi (URL, 4; 2020)

Diğer taraftan dağ sıralarının pek çoğu yolculuklara engel oldukları için geçitler yazılı tarihten önceki dönemlerden beri ticaret, savaş ve göçlerde önemli rol oynamışlardır. Geçitler, iki tarafında dik yamaçlar olan kısa bir kapı şeklinde olabilir-

dikleri gibi, kilometrelerce uzunluktaki vadilerden de oluşabilirler (Şekil 3). Geçitlerden eski çağlardan beri yollar geçmiş, son zamanlarda da tren yolları tarafından kullanılmışlardır (Şekil 4). Bir geçidin en yüksek noktası genellikle, bölgedeki tek düz arazidir ve burada bazen köyler bulunur. Sınırları dağ sıralarıyla belirlenen ülkelerde sınır kapıları ve gümrük ofisleri dağ geçitlerinde yer alır. Dünya çevresinde pek çok geçide isim verilmiştir (URL 1, 2023). Geçitler dağların kış döneminde bile ulaşım olanak sağlamaktadır (İzbırak, 1986). Diğer taraftan boğaz kavramı, coğrafya biliminde oldukça değişik anlamlar ifade eder. Dik veya dike yakın kenarları olan dağlar arasındaki dar geçitler, boğaz diye tanımlanır (Doğanay, 1992).



Şekil 3. Van-Bahçesaray Karabet Geçidi (Nergis Demir, 2024).



Şekil 4. Doğu Ekspresi, Kars'tan Ankara'ya giderken Erzincan ilinden geçmektedir (URL, 5; 2018).

Günümüzde çeşitli mekânsal düzenlemelerle (köprü, viyadük, tünel vb.) engebeli alanlar daha kolay aşıldığı hesaba katıldığında yer şekillerinin ulaşım üzerindeki etkisinin kısmen azaldığı düşünülebilir ancak yol sistem ve ağlarının oluşturulmasında topoğrafyanın hala önde gelen faktör olduğu açıktır (Bakırcı, 2014). Diğer bir ifadeyle teknolojik gelişmelere rağmen ulaşım yol ve güzergâhlarında kısmen değişiklikler yapılmakla beraber fiziki coğrafya koşullarına bağlı olarak ortaya çıkan yolların/güzergâhların, ulaşım bakımından zamana göre öneminin azalması mümkün görünmemektedir (Arınç, 2000). Önemli gerçeklerden biri de dağ geçitleri bazı durumlarda ulaşım güvenliği açısından güçleştirici değil aksine kolaylaştırıcı ve yol bağlantısına olanak veren bir unsurdur (Sanır, 2000; Girgin vd. 2001).

Ayrıca geçitler ya da vadiler coğrafya, tarih ve insan faaliyetlerinde çeşitli nedenlerden dolayı önemli bir rol oynamaktadır: 1- Dağ sıralarını geçmenin en doğrudan ve etkili yolunu sunarak tarihsel olarak önemli ticaret yolları olarak hizmet vermektedir. 2-Farklı bölge ve medeniyetler arasındaki kültürel alışverişini kolaylaştırmıştır. 3-Ulaşım altyapısı için gereklidir; karayolları, demiryolları ve hatta bazı durumlarda hava yolculuğu için güzergâhlar sağlar. İnsanların farklı bölgeler, şehirler ve ülkeler arasında seyahat etmesine, uzak bölgeleri birbirine bağlamasına ve erişilebilirliği artırmasına olanak tanır. 4-Doğal güzellikleri ve açık hava etkinlikleri için sundukları fırsatlar nedeniyle popüler turistik yerlerdir. 5-Aynı zamanda önemli su kaynakları da olabilir, çünkü sıradağlardan çıkan nehirler bu lokasyonlardan geçerek sulama, içme ve diğer insan ihtiyaçları için su sağlar (URL 3, 2024). 6- Bütün akarsu vadilerinde bulunmamakla birlikte, gelişkin vadilerde akarsu yatağının iki tarafındaki düzlüklere vadi tabanı denir. Bununla birlikte dar ve derin vadilere Kısık, Kapız, Boğaz gibi adlar verilmiştir (Erol, 1985).Vadi tabanları, peyzajın fiziksel olarak en dinamik bileşenlerinden biridir. Bu koridorlar su, sediman, besin maddeleri ve türlerin akışı için ana güzergâhlardır. Benzersiz özellikleri nedeniyle vadi tabanları peyzaj ekolojisinde önemli bir rol oynamaktadır (Gregory vd. 1990).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Coğrafya, Kur'an âyetlerinin anlaşılmasında yardımcı bir basamak görevini görmekte ve bu yönüyle insan için büyük bir öneme sahiptir. Çünkü Coğrafya insanların çevreleri hakkında bir anlayış geliştirmelerini sağlar. Bu araştırmada Enbiya

sureti 31.ayetinde yer alan "subulen" kelimesine karşılık gelen "vadi/geçit" terimi fiziki coğrafya açısından analiz edilmiştir. Enbiya suresindeki ilgili ayetteki kullanımında Kur'an'da "subulen" lafzının vadinin ya da geçidin yeryüzündeki işleviyle ilişkilendirmek mümkündür. Nitekim Vadiler/geçitler, ister oluşumuyla ister şekliyle ister bulunduğu lokasyonla ilgili olsun; tarımsal verimlilik, su kaynakları yönetimi, biyoçeşitliliğin korunması, turizm/rekreasyon, taşkın düzenlemesi, ulaşım, yerleşim alanı gibi birçok hikmete ve faydaya medar olmuşlardır.

KAYNAKÇA

Arınç, K. (2000). Ulaşım coğrafyası bakımından bir inceleme: Rahva düzlüğü ve çevresi. *Doğu Coğ. Der.* 3, 25-46.

Bakırcı, M. (2014). Coğrafi açıdan Anadolu'nun tarihi ulaşım ağı ve İpek Yolu. *Avrasya Etüdüleri*, 45(1), 63-86.

Bozkurt, M. (2012). *Bilim ve Kur'an'a Göre Evren ve İnsan*, Ankara, Özyurt Matbaacılık.

Dastrup, A. (2022). Introduction to geographic information systems, *Press Books*.

Doğanay, H. (1992). *Coğrafya'ya giriş*. Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Doğanay, H., Koca, H., (1998). Ulaşımın yerleşmeye etkilerine iki tipik örnek: Fevzipaşa ve Nurdağı kasabaları. *Türk Coğrafya Der.* 33, 2.

Eriñç, S. (1953). *Doğu anadolu coğrafyası*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Erol, O. (1983). Türkiye'nin genç tektonik ve jeomorfolojik gelişimi. *Jeomorfoloji Dergisi*, 11, 11-22.

Erol, O. (1985). *Jeomorfoloji I*, Ankara Üniversitesi.

Ertürk, M., & Gökdemir, G. (2018). Tarihi coğrafya açısından vadi yerleşmelerine bir örnek: dim çayı vadisi. *TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu 3-6 Ekim 2018*, 855-866.

Farhan, L. P. (2023). Harmonious relationship between Islam and science in the perspective of the Qur'an. *An-Nahdlah: Jurnal Pendidikan Islam*, 3(2), 128-137.

Girgin, M. Bulut, İ., & Sevindi, C. (2001). Türkiye'deki karayolu geçitleri. *Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (27), 159, 173.

Goudie, A. (2004). *Encyclopedia of geomorphology* (Vol. 2). Psychology Press.

Gregory, S. V., Lamberti, G. A., & Moore, K. M. (1990). Influence of Valley Floor Landforms on Stream Ecosystems. In *Protection, Management, and Restoration for the 1990's: Proceedings of the California Riparian Systems Conference, September 22-24, 1988, Davis, California* (Vol. 110, p. 3). Pacific Southwest Forest and Range Experiment Station.

Harden, C. P., Luzzadder-Beach, S., MacDonald, G. M., Marston, R. A., & Winkler, J. A. (2020). Physical geography contributes. *Progress in Physical Geography: Earth and Environment*, 44(1), 5-13.

Hoşgören, M. Y. (2015). *Jeomorfoloji'nin ana çizgileri 1*. İstanbul: Çantay Kitapevi.

<https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=21&ayet=31>
(Erişim Tarihi: 11.04.2024)

<https://kuran.diyamet.gov.tr/Tefsir/> Kur'an Yolu Tefsiri (Erişim Tarihi: 06.06.2024)

İzбірak, R. (1983). *Türkiye jeomorfolojisi*. (fasikül 1), Ankara: Doğu Matbaası.

İzбірak, R. (1986). *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*. Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, İstanbul.

Jusoff, K., Samah, S. A. A., & Akmar, S. (2011). Environmental sustainability: what Islam propagates. *World Applied Sciences Journal*, 12(special issue), 46-53.

Karakuş, A. (2022). Kur'an perspektifinden din-bilim ilişkisi. *Akif*, 52(2), 57-72. <https://doi.org/10.51121/akif.2022.22>

Metin, O., & Ünal, Ş. (2022). İçerik analizi tekniği: İletişim bilimlerinde ve sosyolojide doktora tezlerinde kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 273-294.

Pidwirny, M. (2004). *Fundamentals of physical geography*. Okanagan: Univ. of British Columbia.

Sanır, F. (2000). *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*. Gazi Kitabevi, Ankara.

Selçuk Biricik, A. (2013). Yeryuvarı'nda doğal olaylar ve afetler. *Marmara Coğrafya Dergisi* (3), 7-26.

Shah, Z.H. (2023). The miracle of water and the miracle of the Quran <https://thequran.love/2023/05/19/the-miracle-of-water-and-the-miracle-of-the-quran/> (Erişim Tarihi 11.04.2024)

Sharom, A. (2001). Islam dan alam sekitar. *In: Seminar Kebangsaan Undang-Undang Perbandingan Undang-Undang Untuk Keadilan, 12-13 June 2001, Universiti Kebangsaan Malaysia.*

TDK, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 11.04.2024)

Temel, A. V. (2021). Kur'ân'daki meteorolojik kavramların değerlendirilmesi. *Diyanet İlmi Dergi*, 57(1), 75-104.

URL 1 .(2023). https://tr.wikipedia.org/wiki/Da%C4%9F_ge%C3%A7idi (Erişim Tarihi 04.06.2024)

URL 2 .(2024). <https://www.gezelim.com/baharin-ve-kisin-tonlari-bir-arada-70700.html> Nergis Demir (Erişim Tarihi 04.06.2024)

URL 3. (2024). <https://www.quora.com/What-is-the-importance-of-mountain-passes> (Erişim Tarihi 04.06.2024)

URL 4. (2020). <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/aksaray/gezilecek-yer/ihlara-vadisi> (Erişim Tarihi 04.06.2024)

URL 5. (2018). <https://thepeninsulaqatar.com/article/26/04/2018/Turkey-s-Eastern-Express-puts-romance-back-on-tracks> (Erişim Tarihi 04.06.2024)

URL 6. (2023). https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/10/Zion_angels_landing_view.jpg/800px-Zion_angels_landing_view.jpg (Erişim Tarihi 04.06.2024)

Von Engel, O.D. (1942) *Geomorphology: Systematic and Regional*, New York: Macmillan.